

Sygn. akt III AUa 994/14

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 8 października 2015 r.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie - Wydział III Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

w składzie:

Przewodniczący:	SSA Anna Polak
Sędziowie:	SSA Barbara Białecka (spr.) SSO del. Beata Góraska
Protokolant:	St. sekr. sąd. Elżbieta Kamińska

po rozpoznaniu w dniu 8 października 2015 r. w Szczecinie

sprawy Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w G.

przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S.

przy udziale zainteresowanych B. O., A. P., G. S., M. R. i M. S.

o podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne

na skutek apelacji płatnika składek

od wyroku Sądu Okręgowego w Szczecinie VII Wydział Pracy i Ubezpieczeń Społecznych

z dnia 6 października 2014 r. sygn. akt VII U 1710/13

oddala apelację.

SSA Barbara Białecka SSA Anna Polak SSO del. Beata Góraska

Sygn. akt III AUa 994/14

UZASADNIENIE

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 18 lipca 2013 roku stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia B. O., podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek SM (...) w G. wynosi:

- na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe – w marcu 2008 r. - 2.500,30 zł, w grudniu 2008 r. - 2.257,50 zł, w kwietniu 2009 r. - 2.562,80 zł, w grudniu 2009 r. - 2.188,01 zł, w marcu 2010 r. - 2.498,85 zł, w listopadzie 2010 r. - 2.698,85 zł,

- na ubezpieczenie zdrowotne - w marcu 2008 r. - 2.157,51 zł, w grudniu 2008 r. - 1.948 zł, w kwietniu 2009 r. - 2.211,44 zł, w grudniu 2009 r. - 2.086,82 zł, w marcu 2010 r. - 2.156,26 zł, w listopadzie 2010 r. - 2.328,84 zł.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 18 lipca 2013 roku stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia A. P., podlegającego ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek SM (...) w G. wynosi:

- na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe – w marcu 2008 r.- 6.927,30 zł, w grudniu 2008 r. - 6.153,70 zł, w kwietniu 2009 r. - 11.605,13 zł, w grudniu 2009 r. - 9.672,82 zł, w marcu 2010 r. - 6.723,87 zł, w listopadzie 2010 r. - 7.332,67 zł,

- na ubezpieczenie zdrowotne - w marcu 2008 r. - 5.977,57 zł, w grudniu 2008 r. - 5.310,02 zł, w kwietniu 2009 r. - 10.014,06 zł, w grudniu 2009 r. - 8.346,68 zł, w marcu 2010 r. - 5.802,03 zł, w listopadzie 2010 r. - 6.327,36 zł.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 18 lipca 2013 roku stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia M. R., podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek SM (...) w G. wynosi:

- na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe – w marcu 2008 r.- 5.231,80 zł, w grudniu 2008 r. - 4.936,30 zł, w kwietniu 2009 r. - 5.734,80 zł, w grudniu 2009 r. - 5.335,80 zł, w marcu 2010 r. - 3.821,85 zł, w listopadzie 2010 r. - 4.138,85 zł,

- na ubezpieczenie zdrowotne - w marcu 2008 r. - 4.514,52 zł, w grudniu 2008 r. - 4.259,54 zł, w kwietniu 2009 r. - 4.948,56 zł, w grudniu 2009 r. - 4.604,26 zł, w marcu 2010 r. - 3.297,87 zł, w listopadzie 2010 r. - 3.571,42 zł.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 18 lipca 2013 roku stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia M. S., podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek SM (...) w G. wynosi:

- na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe – w marcu 2008 r.- 2.444 zł, w grudniu 2008 r. - 2.596 zł, w kwietniu 2009 r. - 2.445 zł,

- na ubezpieczenie zdrowotne - w marcu 2008 r. - 2.108,93 zł, w grudniu 2008 r. - 2.240,09 zł, w kwietniu 2009 r. - 2.109,79 zł.

Zakład Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. decyzją z 18 lipca 2013 roku stwierdził, że podstawa wymiaru składek na ubezpieczenia G. S., podlegającej ubezpieczeniom jako pracownik u płatnika składek SM (...) w G. wynosi:

- na ubezpieczenia emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe – w marcu 2008 r.- 3.715,30 zł, w grudniu 2008 r. - 4.969,30 zł, w kwietniu 2009 r. - 3.858,80 zł, w grudniu 2009 r. - 5.659,80 zł, w marcu 2010 r. - 4.145,85 zł, w listopadzie 2010 r. - 4.462,85 zł,

- na ubezpieczenie zdrowotne - w marcu 2008 r. - 3.205,94 zł, w grudniu 2008 r. - 4.288,01 zł, w kwietniu 2009 r. - 3.329,76 zł, w grudniu 2009 r. - 4.883,83 zł, w marcu 2010 r. - 3.577,46 zł, w listopadzie 2010 r. - 3.851 zł.

W uzasadnieniach powyższych decyzji organ rentowy wskazał, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne pracowników stanowi przychód w rozumieniu ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych. Następnie odwołał się do brzmienia art. 8 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych, zgodnie z którym dysponowanie środkami przeznaczonymi na działalność socjalną odbywać się powinno według kryterium socjalnego tzn. przyznanie świadczeń uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej. W ocenie organu rentowego świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem tej zasady nie mogą być oceniane jako świadczenia socjalne. Jak wskazano, w trakcie kontroli płatnik nie przedstawił żadnych dowodów, z których wynikałoby, iż przyznając świadczenia z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych kierował się kryterium socjalnym. Zdaniem organu rentowego z zebranego materiału dowodowego wynika, że świadczenia te miały charakter premii bądź nagród, były zatem dodatkowym dochodem pracownika wynikającym ze stosunku pracy, a co za tym idzie stanowiły podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne.

Z powyższymi decyzjami nie zgodził się płatnik Spółdzielnia Mieszkaniowa (...) w G., która domagała się zmiany zaskarżonych decyzji poprzez ustalenie, że podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne i zdrowotne nie stanowią składniki wskazane w decyzjach. Nadto wniósł o zasądzenie od organu rentowego kosztów procesu, w tym kosztów zastępstwa adwokackiego według norm przepisanych.

W odpowiedzi na odwołania organ rentowy wniósł o ich oddalenie oraz zasądzenie od płatnika na swoją rzecz kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych, podtrzymując argumentację, która legła u podstaw zaskarżonych decyzji.

Postanowieniami z 24 października 2013 roku sąd połączył sprawy z ww. odwołań do wspólnego rozpoznania i wyrokowania, a nadto wezwał do udziału w sprawie w charakterze zainteresowanych: B. O., A. P., M. R., M. S. oraz G. S..

Zainteresowani, pomimo prawidłowego doręczenia korespondencji i prawidłowego pouczenia, nie przedstawili swoich stanowisk w sprawie.

Wyrokiem z dnia 6 października 2014r. Sąd Okręgowy w Szczecinie Wydział VII Pracy i Ubezpieczeń Społecznych oddalił odwołania i orzekł o kosztach zastępstwa procesowego.

Sąd Okręgowy ustalił, że u płatnika składek Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w G. od 7 lipca 2006 roku obowiązuje Regulamin Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych. Zgodnie z § 5 Regulaminu, ze świadczeń finansowanych z ZFŚS mogą korzystać pracownicy zatrudnieni na podstawie umowy o pracę w pełnym i niepełnym wymiarze czasu pracy. W § 3 Regulaminu wskazano, że posiadane środki Funduszu mogą być przeznaczone na:

- dofinansowanie działalności kulturalno – oświatowej,
- dofinansowanie zorganizowanego wypoczynku sobotnio – niedzielnego i wycieczek zorganizowanych,
- pokrycie częściowych kosztów imprez okolicznościowych,
- pomoc rzeczową udzielaną pracownikom,
- pomoc finansową udzielaną pracownikom dotkniętym klęską losową,
- zakup bonów towarowych, okolicznościowych,
- zorganizowanie spotkania z wręczeniem upominku pracownikowi przechodzącemu na emeryturę lub rentę,
- inne wydatki okolicznościowe

Zgodnie z § 7 ust. 1 Regulaminu, środki funduszu przeznaczone na cele mieszkaniowe można wykorzystać na:

- pożyczki udzielane w celu uzupełnienia wkładów mieszkaniowych, remont i modernizację mieszkania lub budynku, pokrycie opłat związanych ze zmianą mieszkania,
- zapomogi bezzwrotne w przypadkach losowych.

W Regulaminie Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych obowiązującym w Spółdzielni Mieszkaniowej (...) w G., brak jest wskazania, że ze środków funduszu pracownikom mogą być wypłacane świadczenia pieniężne z okazji Świąt Wielkiej Nocy i Bożego Narodzenia. W latach 2008-2010 pracownicy Spółdzielni otrzymywali świadczenia pieniężne z okazji Świąt Wielkanocnych oraz Bożego Narodzenia. Świadczenia te były finansowane ze środków ZFŚS. W tym czasie u płatnika składek pracowało około 20-24 pracowników. O wysokości przyznawanych świadczeń z okazji świąt decydował trzyosobowy zarząd spółdzielni.

Pracodawca nie odbierał od pracowników ani oświadczeń o wysokości dochodów, ani o ich sytuacji materialnej i rodzinnej. Pracownicy nie składali też żadnych wniosków o przyznanie im świadczeń w okresie okołoswiątecznym.

Inne świadczenia z ZFŚS wypłacane były na wniosek pracowników, np. pomoc finansowa na wypadek trudnej sytuacji życiowej.

Wysokość świadczeń przyznawanych w okresie okołoswiątecznym uzależniona była każdorazowo od wysokości środków, jakie zgromadzono na koncie ZFŚS oraz od oceny sytuacji życiowej poszczególnych pracowników, jakiej dokonywał trzyosobowy zarząd (...) w G.. Co do zasady zarząd spółdzielni, przyznając świadczenia w okresie okołoswiątecznym, uznawał, że sytuacja pracowników nie uzasadnia różnicowania kwoty wypłacanych świadczeń.

Z okazji Świąt Wielkanocnych płatnik składek SM (...) w G. przyznał w marcu 2008 roku świadczenia pieniężne 23 pracownikom w łącznej wysokości 11.150,00 zł, w tym 1 o wartości 250 zł, a pozostałym 22 po 500 zł.

Z okazji Świąt Bożego Narodzenia płatnik przyznał w grudniu 2008 roku świadczenia pieniężne 22 pracownikom w łącznej wysokości 7.412,00 zł, w tym 1 o wartości 198 zł, 1 o wartości 247zł, 1 o wartości 434 zł, a pozostałym 19 po 321 zł.

Z okazji Świąt Wielkanocnych płatnik przyznał w kwietniu 2009 roku świadczenia pieniężne 24 pracownikom w łącznej wysokości 7.100 zł , w tym 1 o wartości 200 zł , a pozostałym 23 po 300 zł.

Z okazji Świąt Bożego Narodzenia płatnik przyznał w grudniu 2009 roku świadczenia pieniężne 23 pracownikom w łącznej wysokości 8.560 zł, w tym 1 o wartości 200 zł, a pozostałym 22 po 380 zł.

Z okazji Świąt Wielkanocnych płatnik przyznał w marcu 2010 roku świadczenia pieniężne 24 pracownikom w łącznej wysokości 7.100 zł, w tym 1 o wartości 200 zł, a pozostałym 23 po 300 zł.

Z okazji Świąt Bożego Narodzenia płatnik przyznał w listopadzie 2010 roku świadczenia pieniężne 23 pracownikom w łącznej wysokości 13.740 zł, w tym 1 o wartości 400 zł, 2 o wartości 500 zł, a pozostałym 20 po 617 zł.

W latach 2008-2010 B. O. uzyskała z Zakładowego Funduszu Świadczeń Socjalnych płatnika świadczenia pieniężne w wysokości: w marcu 2008 roku i w listopadzie 2010 roku po 500 zł, w grudniu 2008 roku – 321 zł, w kwietniu 2009 roku i w marcu 2010 roku po 300 zł, a w grudniu 2009 roku – 380 zł.

Płatnik składek nie doliczył wartości powyższych świadczeń do przychodu B. O., stanowiącego podstawę wymiaru składek na jej ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

W latach 2008-2010 A. P. uzyskał świadczenia pieniężne w wysokości: w marcu 2008 roku - 500 zł, w grudniu 2008 roku – 321 zł, w kwietniu 2009 roku i w marcu 2010 roku po 300 zł, w grudniu 2009 roku – 380 zł, a w listopadzie 2010 roku – 617 zł.

Płatnik składek nie doliczył wartości powyższych świadczeń do przychodu A. P., stanowiącego podstawę wymiaru składek na jego ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

W latach 2008-2010 M. R. uzyskała świadczenia pieniężne w wysokości: w marcu 2008 roku - 500 zł, w grudniu 2008 roku – 321 zł, w kwietniu 2009 roku i w marcu 2010 roku po 300 zł, w grudniu 2009 roku – 380 zł, a w listopadzie 2010 roku – 617 zł.

Płatnik nie doliczył wartości powyższych świadczeń do przychodu M. R., stanowiącego podstawę wymiaru składek na jej ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

W latach 2008-2009 M. S. uzyskała świadczenia pieniężne w wysokości: w marcu 2008 roku - 500 zł, w grudniu 2008 roku – 247 zł, w kwietniu 2009 roku - 300 zł.

Płatnik składek nie doliczył wartości powyższych świadczeń do przychodu M. S., stanowiącego podstawę wymiaru składek na jej ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

W latach 2008-2010 G. S. uzyskała świadczenia pieniężne w wysokości: w marcu 2008 roku - 500 zł, w grudniu 2008 roku - 321 zł, w kwietniu 2009 roku i w marcu 2010 roku po 300 zł, w grudniu 2009 roku - 380 zł, a w listopadzie 2010 roku - 617 zł.

Płatnik nie doliczył wartości powyższych świadczeń do przychodu G. S., stanowiącego podstawę wymiaru składek na jej ubezpieczenia społeczne i ubezpieczenie zdrowotne.

Sąd Okręgowy zważył, że odwołania okazały się nieuzasadnione, co skutkowało ich oddaleniem.

Zgodnie z treścią przepisu art. 18 ust. 1 ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (Dz. U. z 2009 roku, nr 153, poz. 1227 ze zm.), podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe ubezpieczonych wymienionych w art. 6 ust. 1 pkt 1-3 i pkt 18a stanowi przychód, o którym mowa w art. 4 pkt 9 i 10, z zastrzeżeniem ust. 1a i 2, ust. 4 pkt 5 i ust. 12.

Zgodnie z art. 81 ust. 1 i 6 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych (Dz. U. z 2008 roku, nr 164, poz. 1027 ze zm.) do ustalenia podstawy wymiaru składek na ubezpieczenie zdrowotne stosuje się przepisy określające podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie emerytalne i rentowe. Podstawę wymiaru składki na ubezpieczenie zdrowotne pomniejsza się o kwoty składek na ubezpieczenia emerytalne, rentowe i chorobowe finansowanych przez ubezpieczonych niebędących płatnikami składek, potrąconych przez płatników ze środków ubezpieczonego, zgodnie z przepisami o systemie ubezpieczeń społecznych (art. 81 ust. 6 ww. ustawy). Ogólna definicja przychodu zawarta jest w przepisie art. 4 pkt 9 ustawy systemowej, gdzie wskazano, że pod tym pojęciem należy rozumieć przychody w rozumieniu przepisów o podatku dochodowym od osób fizycznych z tytułu m.in. zatrudnienia w ramach stosunku pracy. Przychodami są więc otrzymane lub postawione do dyspozycji podatnika w roku kalendarzowym pieniądze i wartości pieniężne oraz wartość otrzymanych świadczeń w naturze i innych nieodpłatnych świadczeń (art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, Dz. U. z 2010 r. Nr 51, poz. 307 ze zm.). Zgodnie zaś z art. 12 ust. 1 ustawy o podatku dochodowym od osób fizycznych, za przychody ze stosunku służbowego, stosunku pracy, pracy nakładczej oraz spółdzielczego stosunku pracy uważa się wszelkiego rodzaju wypłaty pieniężne oraz wartość pieniężną świadczeń w naturze bądź ich ekwiwalenty, bez względu na źródło finansowania tych wypłat i świadczeń, a w szczególności: wynagrodzenia zasadnicze, wynagrodzenia za godziny nadliczbowe, różnego rodzaju dodatki, nagrody, ekwiwalenty za niewykorzystany urlop i wszelkie inne kwoty niezależnie od tego, czy ich wysokość została z góry ustalona, a ponadto świadczenia pieniężne ponoszone za pracownika, jak również wartość innych nieodpłatnych świadczeń lub świadczeń częściowo odpłatnych. Jednocześnie na mocy § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe (Dz. U. Nr 161, poz. 1106 ze zm.) z podstawy wymiaru składek wyłączono świadczenia finansowane ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach zakładowego funduszu świadczeń socjalnych.

W tej sytuacji, skoro w niniejszym postępowaniu bezspornym pozostawało, że w okresie objętym zaskarżonymi decyzjami organu rentowego płatnik składek SM (...) w G. przyznawał pracownikom świadczenia z okazji Świąt Bożego Narodzenia i Świąt Wielkanocnych, a źródłem finansowania tych świadczeń były środki zgromadzone w Zakładowym Funduszu Świadczeń Socjalnych, to koniecznym było ustalenie zdaniem Sądu I instancji, czy owe świadczenia miały charakter pomocy socjalnej udzielanej pracownikom, czy też były może dodatkowym ich przychodem wynikającym ze stosunku pracy, a co za tym idzie stanowiły podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne i zdrowotne. Do poczynienia ustaleń w powyższym zakresie konieczne było przeanalizowanie przepisów ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych (Dz. U. z 1996 r., nr 70, poz. 353) i dokonanie oceny, czy pracodawca prawidłowo realizował jej postanowienia. Ustawa ta w art. 2 ust. 1 pkt 1 definiuje działalność socjalną, wskazując że należy pod tym pojęciem rozumieć usługi świadczone przez pracodawców na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, opieki nad dziećmi w żłobkach, klubach dziecięcych,

przedszkolach oraz innych formach wychowania przedszkolnego, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową.

Na gruncie więc tylko tej definicji (ocenianej w oderwaniu od pozostałych przepisów ustawy) można byłoby teoretycznie uznać, że wydanie pracownikom bonów towarowych jest formą udzielania pomocy materialno-rzeczowej, o jakiej mowa w tym przepisie, a dofinansowanie do wycieczek i urlopów jest formą usług świadczonych na rzecz różnych form wypoczynku.

Takie postępowanie byłoby jednak niewłaściwe w ocenie Sądu Okręgowego, bo pomijałoby podstawową zasadę dysponowania środkami funduszu, określoną w art. 8 ust. 1 omawianej ustawy, zgodnie z którą przyznawanie ulgowych świadczeń i wysokość dopłat z funduszu powinny być uzależnione od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Nie ma w tym zakresie wyjątków. Nawet regulamin zakładowego funduszu świadczeń socjalnych nie może zmienić tej zasady. Pogląd taki znajduje bowiem oparcie w treści art. 8 ust. 2, zgodnie z którym w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych, pracodawca określa zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej.

Pracodawca natomiast, u którego nie działa zakładowa organizacja związkowa, uzgadnia regulamin z pracownikiem wybranym przez załogę do reprezentowania jej interesów. Treść powyższej regulacji uzasadnia zatem tezę, że pracodawca nie może ustalić warunków przyznawania ulgowych świadczeń i ich wysokości z pominięciem naczelnej zasady wyrażonej w ust. 1 tego przepisu, tej mianowicie, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu są uzależnione wyłącznie od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Z powyższego wynika, że ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie upoważnia do tworzenia takich zasad podziału środków funduszu socjalnego, które pozostawałyby w sprzeczności z jej art. 8 ust.1; ten zaś przepis wyraźnie powiązał zasady korzystania z ulgowych usług i świadczeń z sytuacją życiową, rodzinną i materialną osób uprawnionych. W konsekwencji świadczenia wypłacone przez pracodawcę z pominięciem owej zasady podstawowej nie mogą być ocenione w sensie prawnym jako świadczenia socjalne, ergo nie mogą korzystać z uprawnień przyznanych tym świadczeniom przez system ubezpieczeń społecznych. Taka sytuacja w ocenie Sądu Okręgowego wystąpiła właśnie na gruncie rozpoznawanej sprawy. Sąd Okręgowy uznał, iż przy rozstrzygnięciu niniejszej sprawy zasadnicze znaczenie winna znaleźć zasada wyrażona w art. 6 k.c., zastosowana odpowiednio w postępowaniu z zakresu ubezpieczeń społecznych.

Należało przyjąć, że to odwołująca się SM (...) w G., zaprzeczając twierdzeniom organu ubezpieczeniowego, który na podstawie przeprowadzonego postępowania kontrolnego dokonał niekorzystnych dla niej ustaleń, winna w postępowaniu przed sądem nie tylko podważyć trafność poczynionych w ten sposób ustaleń dotyczących obowiązku ubezpieczeń społecznych, ale również, nie ograniczając się do polemiki z tymi ustaleniami, wskazać na okoliczności i fakty znajdujące oparcie w materiale dowodowym, z których możliwym byłoby wyprowadzenie wniosków i twierdzeń zgodnych z jej stanowiskiem reprezentowanym w odwołaniu od decyzji. Tak określonego obowiązku zdaniem Sądu I instancji płatnik jednak nie sprostował, albowiem zarówno w toku procesu, jak również wcześniej, w toku postępowania przed organem rentowym, nie zostało wykazane, że w istocie przyznając świadczenia z ZFŚS pracodawca kierował się kryteriami, o jakich mowa w art. 8 ust. 1 ustawy. Analizując zgromadzony w aktach materiał dowodowy Sąd zwrócił uwagę, że jeśli chodzi o świadczenia pieniężne z okazji świąt Wielkanocnych i Bożego Narodzenia przyznawane w latach 2008-2010, to nie mogło być mowy o uzależnieniu przyznania prawa do tych świadczeń od sytuacji rodzinnej, życiowej i materialnej pracowników, skoro świadczenia te przyznawano wszystkim pracownikom, w identycznej – poza nielicznymi wyjątkami - wysokości.

Oznacza to, że pracodawca w ogóle nie różnicował sytuacji pracowników, skoro uważał, że niemal wszystkie zatrudnione u niego osoby (poza jednym czy dwoma wyjątkami) – bez względu na to, ile zarabiały, ile osób liczyła ich rodzina, jaka była struktura tej rodziny (małżeństwo bezdzietne, małżeństwo z dziećmi, wdowa/wdowiec lub osoba stanu wolnego z dziećmi itp.), jaki był dochód w przeliczeniu na jednego członka rodziny, a nadto jaka była

indywidualna sytuacja życiowa i materialna danej osoby oraz czy posiadała ona szczególne potrzeby – otrzymywały środki pieniężne o identycznej wartości.

W toku postępowania płatnik wskazywał, iż wypłacając świadczenia z ZFŚS uwzględniał m.in. okoliczność, że członkowie zarządu otrzymywali wyższe świadczenia z ZFŚS ponieważ od ich świadczeń odprowadzało się wyższy podatek, wobec czego w celu wyrównania im wysokości świadczeń ZFŚS ze świadczeniami przysługującymi szeregowemu pracownikowi, przyznawał im świadczenia w wyższej wysokości. Tym samym płatnik zanegował okoliczność podnoszoną w odwołaniu, że przy przyznawaniu świadczeń z ZFŚS stosował kryteria socjalne.

Jak wynika z zeznań przesłuchanego w sprawie członka zarządu Spółdzielni ds. ekonomicznych A. P. pracodawca przed podjęciem decyzji o przyznaniu środków pieniężnych nie odbierał od pracowników ani oświadczeń o wysokości dochodów, ani o ich sytuacji materialnej i rodzinnej. Jedynie w sytuacji ubiegania się o pożyczkę na cele mieszkaniowe, czy o zapomogę wymagane było złożenie wniosku, w którym należało szczegółowo opisać sytuację materialną i rodzinną wnioskodawcy. Wprawdzie świadek podał, że pracodawca przyznając świadczenia z okazji świąt brał ww. kryteria pod uwagę, jednakże materiał zebrany w sprawie przeczy tym zeznaniom – płatnik nie przedstawił żadnych dowodów (wydruki, zestawienia) świadczących o wysokości dochodów poszczególnych pracowników, ich sytuacji materialnej. W związku z powyższym sąd uznał za niewiarygodne twierdzenia płatnika, jakoby miał kierować się przy przyznawaniu tych świadczeń kryterium socjalnym. Podstawowym kryterium dysponowania środkami funduszu określonym w art. 8 ust. 1 ustawy o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych jest kryterium oparte na ocenie sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby korzystającej z funduszu. Jest to tzw. kryterium socjalne, którego przyjęcie przez ustawodawcę prowadzi do wniosku, że jest wykluczone przyznawanie ulgowych usług i świadczeń z Funduszu ogółowi zatrudnionych.

Przyznanie świadczeń z funduszu, a także ich wysokość uzależnione są więc od spełnienia przez osobę ubiegającą się o to świadczenie określonych kryteriów socjalnych. Ustawa o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych nie określa jednak sposobu, w jaki ma nastąpić udokumentowanie ich spełnienia. Uprawnienie pracodawcy do żądania podania stosownych informacji oraz przedłożenia odpowiednich dokumentów uzasadniających przyznanie świadczenia z funduszu powinno zatem znajdować uzasadnienie w regulaminie, o którym mowa powyżej. W jego postanowieniach powinny być sprecyzowane zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z funduszu oraz tryb rozpatrywania wniosków o ich przyznanie. Regulamin powinien także określać, jakie informacje i dokumenty są niezbędne do dokonania oceny, czy osoba ubiegająca się o przyznanie świadczenia z zakładowego funduszu świadczeń socjalnych spełnia kryteria, od których uzależnia się jego przyznanie. W obowiązującym w Spółdzielni (...) w G. Regulaminie ZFŚS (§ 3) wskazano wprawdzie, że posiadane środki Funduszu mogą być przeznaczone na: dofinansowanie działalności kulturalno – oświatowej, dofinansowanie zorganizowanego wypoczynku sobotnio – niedzielnego i wycieczek zorganizowanych, pokrycie częściowych kosztów imprez okolicznościowych, pomoc rzeczową udzielaną pracownikom, pomoc finansową udzielaną pracownikom dotkniętym klęską losową, zakup bonów towarowych, okolicznościowych, zorganizowanie spotkania z wręczeniem upominku pracownikowi przechodzącemu na emeryturę lub rentę i inne wydatki okolicznościowe, jednak w dokumencie tym nie wskazano żadnych kryteriów w oparciu o które można przyznać środki pieniężne na ww. cele. pozwalających na przyznanie środków na realizację ww. W regulaminie ZFŚS nie wskazano również, że pracownikom przysługują świadczenia z Okazji Świąt Wielkiej Nocy i Bożego Narodzenia.

W konsekwencji Sąd Okręgowy przyjął, że pomimo iż środki na świadczenia pieniężne przyznane z okazji Świąt Wielkiej Nocy i Bożego Narodzenia, pochodziły z funduszu świadczeń socjalnych płatnika składek, to sposób dysponowania nimi pozostawał w sprzeczności z art. 8 ust. 1 ustawy z dnia 4 marca 1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych. Skoro bowiem przyznanie tych świadczeń nie było zależne od sytuacji majątkowej, życiowej czy rodzinnej uprawnionych, to nie stanowiły one świadczeń socjalnych podlegających wyłączeniu z podstawy wymiaru składek. Skoro więc wypłata świadczeń pieniężnych z okazji świąt nie miała charakteru socjalnego, gdyż nie wiązała otrzymania tych świadczeń z kryterium socjalnym, to wartość owych świadczeń należało uznać za przychód w rozumieniu art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 26 lipca 1991 r. o podatku dochodowym od osób fizycznych, stanowiący podstawę wymiaru składek (art. 18 ust. 1 ustawy systemowej w związku z § 1 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki

Socjalnej z dnia 18 grudnia 1998 r. oraz art. 81 ust. 1 ustawy z dnia 27 sierpnia 2004 r. o świadczeniach opieki zdrowotnej finansowanych ze środków publicznych). W analizowanym postępowaniu nie zachodziło zatem wyłączenie przewidziane w § 2 ust. 1 pkt 19 wymienionego rozporządzenia.

Apelację od wyroku złożył płatnik składek zarzucając wyrokowi naruszenie prawa materialnego i przepisów postępowania, a w szczególności:

- rażące naruszenie § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18.12.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe przez jego niezastosowanie, - naruszenie art. 2 Konstytucji RP przez niezastosowanie przepisu § 2 ust. 1 pkt 19 wyżej wymienionego rozporządzenia i naruszenie przez to konstytucyjnej zasady demokratycznego państwa prawnego, - naruszenie art. 8 ust. 1 ustawy z 4.03.1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przez jego błędne zastosowanie,

- naruszenie art. 8 ust. 2 ustawy z 4.03.1994 r. o zakładowym funduszu świadczeń socjalnych przez jego błędną wykładnię, - dokonanie ustaleń faktycznych sprzecznych z zebrany w sprawie materiałem dowodowym,

- naruszenie art. 6 Kodeksu cywilnego przez błędne jego zastosowanie, - naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. przez niewyjaśnienie podstawy prawnej wyroku. Wskazując na powyższe, skarżący wniósł o zmianę wyroku i o zasądzenie od Zakładu Ubezpieczeń Społecznych Oddział w S. kosztów postępowania za obie instancje według norm przepisanych.

Sąd Apelacyjny zważył, co następuje:

Apelacja nie zasługiwała na uwzględnienie.

Sąd Apelacyjny podzielił ustalenia faktyczne i ocenę prawną Sądu Okręgowego jako powszechnie aprobowaną i utrwaloną przez orzeczenia Sądu Najwyższego, jakkolwiek w istocie nie wynikającą wprost z treści § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18.12.1998 r. w sprawie szczegółowych zasad ustalania podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia emerytalne i rentowe. Regulacja § 2 pkt 19 rozporządzenia jednoznacznie definiuje, że kwalifikacja prawna przychodu podlegającego wyłączeniu jest determinowana celem jego przeznaczenia i źródłem pochodzenia i nie definiuje żadnych innych przesłanek. Jeśli więc świadczenia pieniężne finansowane są ze środków przeznaczonych na cele socjalne w ramach z.f.ś.s., to nie są one wliczane do podstawy wymiaru składek, gdyż mieszczą się w dyspozycji tegoż przepisu. Jednak, w myśl utrwalonego orzecznictwa, pracodawcy realizując cele socjalne powinni uwzględniać obowiązujące w tym względzie przepisy prawa pracy. Ustawodawca w art. 94 pkt 8 k.p. nałożył na pracodawcę obowiązek zaspokajania w miarę posiadanych środków socjalnych potrzeb pracowników. Pracodawcy nie mają zatem bezwzględnego obowiązku prowadzenia działalności socjalnej na rzecz pracowników, gdyż przepisy kodeksu pracy jedynie postulują prowadzenie takiej działalności. Jednak aby nie dopuścić do zupełnej dowolności w omawianym zakresie, obowiązek zaspokajania potrzeb socjalnych pracowników został warunkowo ujęty w ustawie o z.f.ś.s. Nie można pomijać, że zgodnie z intencją ustawodawcy z.f.ś.s. jest dobrowolnym funduszem na poziomie zakładu pracy, którego podstawowym zadaniem jest sfinansowanie przez pracodawcę pomocy socjalnej między innymi na rzecz pracowników i ich rodzin.

Art. 1 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. określa zasady tworzenia w zakładach pracy zakładowego funduszu świadczeń socjalnych, zwanego dalej „Funduszem”, i zasady gospodarowania środkami tego Funduszu, przeznaczonego na finansowanie działalności socjalnej organizowanej na rzecz osób uprawnionych do korzystania z Funduszu oraz na dofinansowanie zakładowych obiektów socjalnych ale przy założeniu, że fundusz został uruchomiony. Bez wątplenia zatem pojęcie „socjalny” utożsamiane jest z zaspokajaniem potrzeb bytowych, materialnych i kulturalnych uprawnionych osób. Z kolei zasady gospodarowania funduszem oznaczają sposób podejmowania decyzji związanych z wydatkowaniem środków finansowych i sposobem ich gromadzenia. Świadczenia socjalne nie są elementem stosunku pracy. Ze środków funduszu finansuje się zatem świadczenia nie wynikające z warunków wynagradzania za pracę oraz niezależne od wyników i jakości wykonywanej pracy. Jedynie te działania, które podejmowane są w interesie pracowników, a nie pracodawcy mieszczą się w ustawowym pojęciu zakładowa działalność socjalna. Ustawa o z.f.ś.s.

definiuje w art. 2 pkt 1, że działalność socjalna to usługi świadczone przez zakłady pracy na rzecz różnych form wypoczynku, działalności kulturalno-oświatowej, sportowo-rekreacyjnej, udzielanie pomocy materialnej - rzeczowej lub finansowej, a także zwrotnej lub bezzwrotnej pomocy na cele mieszkaniowe na warunkach określonych umową. Definicja działalności socjalnej daje zatem pracodawcy możliwość wręczania ze środków funduszu m. in. świadczeń pieniężnych z okazji Świąt Bożego Narodzenia, czy Świąt Wielkanocnych z tytułu zwiększonych wydatków w tym okresie. Warunkiem umożliwiającym ich przyznanie jest zapisanie takich form pomocy w regulaminie funduszu oraz określenie trybu ich przyznawania (czy przyznanie następuje np. na wniosek osoby uprawnionej, czy też z inicjatywy pracodawcy), a to w myśl art. 8 ust. 1 i 2 ustawy o z.f.ś.s., który stanowi, że przyznawanie ulgowych usług i świadczeń oraz wysokość dopłat z Funduszu uzależnia się od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej do korzystania z Funduszu. Zasady i warunki korzystania z usług i świadczeń finansowanych z Funduszu, z uwzględnieniem ust. 1, oraz zasady przeznaczania środków Funduszu na poszczególne cele i rodzaje działalności socjalnej określa pracodawca w regulaminie ustalonym zgodnie z art. 27 ust. 1 albo z art. 30 ust. 5 ustawy o związkach zawodowych. Ustawa nie nakazuje pracodawcy formułowania określonych kryteriów, nie formułuje też procedury dysponowania środkami funduszu, pozostawiając te kwestie dobrowolnej decyzji pracodawcy. Stawia jedynie wymóg uzależniania świadczeń z funduszu od sytuacji życiowej, rodzinnej i materialnej osoby uprawnionej oraz wymóg określenia zasad i warunków korzystania ze środków funduszu. Ustawa o z.f.ś.s. wyklucza bowiem tworzenie zasad podziału funduszu w sprzeczności z art. 8 ust. 1; jest to przepis bezwzględnie obowiązujący. Brzmienie art. 8 ust. 1 ustawy o z.f.ś.s. nie upoważnia do przyznawania osobom uprawnionym prawa do świadczeń socjalnych w takiej samej wysokości, gdyż przepis ten wyraźnie określa związek pomiędzy wartością przyznawanego świadczenia, a łącznie rozpatrywaną sytuacją życiową, rodzinną i materialną osoby uprawnionej. W konsekwencji to na płatnika składek nałożono obowiązek udowodnienia, że pracodawca w rzeczywistości każdorazowo stosował kryterium socjalne. Zaskarżenie decyzji organu rentowego nie spowodowało bowiem zmiany w rozkładzie ciężaru dowodu i po stronie odwołującego się leżała powinność udowodnienia twierdzeń z których wywodzi skutki prawne, w tym co do faktów istotnych w sprawie, tj. zastosowania kryterium socjalnego. Zasada kontradiktoryjności i dowodzenia swoich twierdzeń obowiązuje również w sprawach z zakresu ubezpieczeń społecznych (zob. wyrok Sądu Najwyższego z 9.12.2008r., sygn. I UK 151/08, LEX nr 518057). I tu należy zgodzić się z apelującym, że nie ma podstaw od stosowania Kodeksu cywilnego, ponieważ stosunek prawny łączący strony ma charakter publicznoprawny, a nie cywilny. Niemniej w grę wchodzi analogiczne przepisy procedury cywilnej, art. 6 § 2 w zw. z art. 232 k.p.c. Płatnik składek nie wykazał przesłanki stosowania kryterium socjalnego wychodząc z założenia, że pracodawca w myśl obowiązującego prawa § 2 ust. 1 pkt 19 rozporządzenia Ministra Pracy i Polityki Socjalnej z 18.12.1998 r. nie miał takiego obowiązku. Sąd Apelacyjny zauważa, że jest to kwestia oceny prawnej, a ta na tle szeregu analogicznych spraw została już utrwalona w orzecznictwie (Wyrok SN z 8.01.2014 I UK 202/13, Wyrok SN z 8.05.2002 I PKN 267/01, Wyrok SN z 16.09.2009 I UK 121/09, Wyrok SN z 16.08.2005 I PK 12/05, Wyrok SN z 20.08.2001 I PKN 579/00, Wyrok SA w Krakowie III AUa 1064/14 z 15.04.2015, Wyrok SA w Łodzi III AUa 766/14 z 17.03.2015, Wyrok SA w Poznaniu III AUa 60/14 z 18.11.2014, Wyrok SA w Poznaniu III AUa 307/13).

Mając na uwadze przedstawione w sprawie stanowisko prawne, Sąd Apelacyjny na podstawie art. 385 k.p.c. oddalił apelację jako bezzasadną.

SSA Barbara Białecka SSA Anna Polak SSO del. Beata Górńska